

ARTISTIC AND LEGAL MECHANISMS OF ADDRESSING SOCIAL PROBLEMS IN THE WORKS OF GAFUR GULAM

Sevinch Ramazonova

Tashkent State University of Law Student of the Faculty of Business Law and Judicial
Protection

rsevinch2206@gmail.com

Abstract

This article analyzes social problems reflected in the works of Gafur Ghulam and examines the role of law in addressing them through an artistic-legal approach. Issues such as poverty, social inequality, bureaucratic indifference, and educational problems are presented as systemic phenomena in the writer's works. The study highlights the importance of legal protection and preventive mechanisms in ensuring social balance.

Keywords: law, social issues, justice, inequality, artistic analysis, legal mechanism

“Adolat — bu faqat hukm emas, balki jamiyatdagi muvozanatni tiklovchi kuchdir.”

G‘afur G‘ulom ijodi o‘zbek adabiyotida ijtimoiy hayotning murakkab qatlamlarini, inson taqdiri va jamiyatdagi muammolarni chuqur badiiy tahlil qilgan muhim manbalardan biridir. Uning asarlarida ko‘tarilgan masalalar — kambag‘allik, ijtimoiy tengsizlik, beparvolik, byurokratik loqaydlik, tarbiya muammolari — bularning barchasi bir-biridan ajralgan holda emas, balki yagona ijtimoiy tizimning muammolari sifatida namoyon bo‘ladi. Shu jihatdan yozuvchi ijodini huquqning ijtimoiy muammolarni bartaraf etishdagi o‘rni bilan bog‘liq holda tahlil qilish alohida ahamiyat kasb etadi.

Huquq jamiyatdagi ijtimoiy muvozanatni ta‘minlovchi asosiy mexanizmdir. U shaxs va jamiyat, davlat va fuqaro, manfaat va majburiyat o‘rtasidagi nisbatni tartibga soladi. Biroq huquqning haqiqiy kuchi uning mavjudligida emas, balki uning qanday ishlashida namoyon bo‘ladi. G‘afur G‘ulom asarlarida aynan shu muammo ko‘tariladi:

huquq mavjud, ammo u har doim ham samarali ishlamaydi. Natijada ijtimoiy muammolar hal etilmaydi, balki chuqurlashadi.

Yozuvchi tasvirlagan muhitda ko‘plab muammolar tasodifiy emas, balki tizimli xarakterga ega. Masalan, oddiy insonning muammosi vaqtida hal etilmaydi, chunki tizim unga e‘tibor qaratmaydi; bola tarbiyasi izdan chiqadi, chunki jamiyat va muhit yetarli nazoratni ta‘minlamaydi; ijtimoiy tengsizlik kuchayadi, chunki adolat tamoyili amalda to‘liq ishlamaydi. Bu holatlar shuni ko‘rsatadiki, ijtimoiy muammolarni faqat axloqiy nasihat bilan hal etib bo‘lmaydi — buning uchun samarali huquqiy mexanizm zarur. Huquqning eng muhim vazifalaridan biri — himoya funksiyasidir. Jamiyatdagi zaif qatlamlar — bolalar, kambag‘allar, ijtimoiy himoyaga muhtoj shaxslar — o‘z huquqlarini mustaqil himoya qila olmaydi. Ular uchun tizim ishlashi kerak. G‘afur G‘ulom asarlarida esa ko‘pincha aynan shu himoya mexanizmining sustligi muammolarning chuqurlashishiga sabab bo‘ladi. Bu esa yozuvchining badiiy tahlili orqali muhim huquqiy xulosani beradi: huquq faqat kuchlilar uchun emas, eng avvalo himoyaga muhtojlar uchun ishlashi kerak.

Huquqning yana bir muhim jihati — uning profilaktik funksiyasidir. Ya‘ni huquq muammoni yuzaga kelgandan keyin emas, balki undan oldin oldini olishi lozim. G‘afur G‘ulom asarlarida ko‘plab ijtimoiy muammolar aslida o‘z vaqtida to‘g‘ri choralar ko‘rilganda yuzaga kelmasligi mumkin bo‘lgan holatlar sifatida tasvirlanadi. Biroq tizimning kechikkan reaksiyasi, formal yondashuvi yoki beparvoligi muammoni yanada murakkablashtiradi. Bu esa huquqiy mexanizmlarning nafaqat mavjud bo‘lishi, balki tezkor va samarali ishlashi zarurligini ko‘rsatadi.

Yozuvchining satirik uslubi bu muammolarni yanada aniqroq ochib beradi. U kulgi orqali jiddiy haqiqatni ifodalaydi: jamiyatdagi ko‘plab muammolar tasodifiy emas, balki tizimli nuqsonlar natijasidir. Satira orqali berilgan bu tanqid aslida huquqiy tizimga qaratilgan ogohlantirishdir. Yozuvchi go‘yoki shunday deydi: agar tizim insonni

eshitmasa, muammoni tushunmasa va uni hal etishga intilmasa, ijtimoiy muvozanat buziladi. Gʻafur Gʻulom ijodida huquq va insonparvarlik oʻrtasidagi bogʻliqlik ham alohida ahamiyatga ega. Huquq faqat jazolash vositasiga aylansa, u ijtimoiy muammolarni hal qila olmaydi. Aksincha, huquq insoniylikka asoslangan boʻlishi, muammoning ildiziga qarashi, faqat oqibatni emas, sababni ham bartaraf etishga qaratilishi kerak. Yozuvchi asarlarida aynan shu yondashuv yetishmasligi koʻplab muammolarning asosiy sababi sifatida koʻrsatiladi.

Bugungi kunda huquqiy davlat qurish jarayonida huquqning ijtimoiy muammolarni bartaraf etishdagi roli yanada ortib bormoqda. Zamonaviy tizimlarda huquq nafaqat tartibni taʼminlash, balki ijtimoiy adolatni qaror toptirish, tenglikni kafolatlash va inson qadr-qimmatini himoya qilish vositasi sifatida qaraladi. Shu nuqtai nazardan Gʻafur Gʻulom asarlari bugungi kun uchun ham muhim saboq boʻlib xizmat qiladi. U bizga shuni eslatadi: huquq qanchalik mukammal boʻlmasin, agar u amalda ishlamasa, ijtimoiy muammolarni hal eta olmaydi.

Xulosa qilib aytganda, Gʻafur Gʻulom ijodi ijtimoiy muammolarni bartaraf etishda huquqning hal qiluvchi oʻrni borligini badiiy, ammo nihoyatda chuqur tarzda isbotlaydi. Yozuvchi tasvirlagan hayotiy manzaralar shundan dalolat beradiki, jamiyatdagi muvozanat faqat qonunlar orqali emas, balki ularning adolatli va samarali qoʻllanilishi orqali taʼminlanadi. Huquq — bu jamiyatni boshqaruvchi vosita emas, balki uni muvozanatda ushlab turuvchi tirik mexanizmdir.

References:

1. Ghulam, G. Selected Works. Tashkent: Gafur Ghulam Publishing House.
2. Constitution of the Republic of Uzbekistan. Tashkent, 2023.
3. Law of the Republic of Uzbekistan “On Courts”.
4. Odilqoriyev, X.T. Theory of State and Law. Tashkent: TSUL Publishing, 2020.
5. Susskind, R. Online Courts and the Future of Justice. Oxford University Press, 2019.